

Vzpomínka na Jana Kořenského

Article

Oldřich Uličný
emeritní profesor Univerzity Palackého v Olomouci a Univerzity Karlovy v Praze

Received: 12. 3. 2023; Accepted: 16. 4. 2023

A Tribute to Jan Kořenský

Abstract: The article „A Tribute to Jan Kořenský“ by Oldřich Uličný nostalgically reflects on the academic and personal life of Jan Kořenský, a significant Czech linguist, and their studies at the then Pedagogical University in Olomouc. The author recalls his first meeting with Kořenský in 1955, their studies, and cultural activities, as well as notable professors and the scientific growth at the Institute of the Czech Language in Prague. The article also documents their shared period during a turbulent time in Czech history, including normalization and political pressures that influenced their lives. Uličný highlights Kořenský's contributions to Czech linguistics, especially in semantics, pragmatics, and communication theory of language, concluding that his legacy and influence are evident in the work and enthusiasm of many generations of students. This remembrance draws from personal experiences and reveals the impact that their shared historical and academic journey may have had on the Czech linguistic community.

Keywords: Jan Kořenský, Czech linguistics, academic life, personal memory, semantics, pragmatics, communication theory, theater

Abstrakt: Článek „Vzpomínka na Jana Kořenského“ od Oldřicha Uličného nostalgicky reflektuje akademický a osobní život Jana Kořenského, významného českého lingvisty, a jejich studium na tehdejší Vysoké škole pedagogické v Olomouci. Autor vzpomíná na své první setkání s Kořenským v roce 1955, na studium i jejich kulturní aktivity, na významné profesory a na vědecký růst v Ústavu pro jazyk český v Praze. Článek dokumentuje také společné období v turbulentní době české historie, včetně normalizace a politických tlaků, které ovlivnily jejich životy. Uličný vyzdvihuje Kořenského přínos k české lingvistice, zejména v sémantice, pragmatice a komunikační teorii jazyka, a uzavírá, že jeho odkaz a vliv se projevil v práci a nadšení mnoha generací žáků. Tato vzpomínka čerpá z osobních zkušeností a odhaluje, jaký vliv mohla mít jejich společná historická a akademická cesta na českou lingvistickou obec.

Klíčová slova: Jan Kořenský, česká lingvistika, akademický život, osobní vzpomínka, sémantika, pragmatika, komunikační teorie, divadlo

Jana Kořenského jsem poprvé viděl v září r. 1955, kdy nastoupil do prvního ročníku tzv. Fakulty společenských věd Vysoké školy pedagogické v Olomouci. Já jsem v té době byl už frekventantem ročníku druhého, a když jsem po čtyřech letech studium ukončil, byli jsme spolu s kolegy z ročníku předchozího jedinými absolventy tohoto produktu sovětizovaného vysokého školství, jehož skrytým heslem bylo všechno měnit, protože pak to bude lepší. My studenti jsme se znali napříč ročníky i obory, protože olomoucká filozofie byla obsazena velmi řídko. Jen pro srovnání: V mém ročníku bylo cca šedesát studentů všech oborů, dnes je jich jen na bohemistice více než stovka. Studijní ročník Janův, z něhož mj. pocházejí další slavní absolventi jako popřevratový rektor UP Josef Jařab, primátor města Olomouce Milan Hořínek, obecný lingvista a hispanista Jiří Černý a další, už absolvoval opět pod egidou Univerzity Palackého – schylovalo se totiž k létům šedesátým a začali se prosazovat někteří rozumnější koryfeje KSČ.

Studium bohemistiky jsme měli s Janem Kořenským společné, on k němu měl ještě rusistiku, já jsem si ji dálkově dokončil až v r. 1963, a to už na opravdové FF UPOL. Na fakultě se naše cesty téměř nekřížily: Studijně se Jan věnoval především literatuře a studijnímu kroužku vedenému doc. Oldřichem Králíkem, zájmově pak hereckým aktivitám v místním studentském divadelním souboru. Já jsem preferoval Komárkovu historickou fonologii a Jahnovu staroslověnštinu a k tomu hrál ve fakultních tělesech na různé hudební nástroje. Jako divadelníci i muzikanti jsme byli úspěšní, došlo např. k inscenaci Šrámkova Měsíce nad řekou se známým pozdějším dramaturgem ČST Václavem Čapkem a k mnoha jiným často vzpomínaným spektaklům.

Po promoci se naše cesty rozešly, aby se náhle opět spojily v září 1961 na hlavním nádraží v Hradci Králové. Oba jsme se toho dne totiž vypravili ke konkursu na tehdejší tamní Pedagogický institut. Oba jsme uspěli, ale Jan nastoupil, už měl políčeno na konkurs v Ústavu pro jazyk český v Praze, kam se později dostal nejdříve ke studijnímu pobytu, později do interní aspirantury, dnešním jazykem řečeno do doktorandského studia. Zanedlouho jsem ho sledoval tamtéž, avšak jako aspirant externí, se školitelem prof. Josefem Vachkem; Jan získal neméně slavného tutora, dr. Miloše Dokulila.

Školení v Ústavu patří k nejlepším rokům našeho života, na tom jsme se s Janem shodli vždycky. Efektivní pro nás aspiranty byly zejména pravidelné celoustavní semináře, na kterých přednášeli řečníci z řad zaměstnanců i nás učedníků své myšlenky a nápady předním představitelům tehdejší lingvobohemistiky. Za předsednickým stolem sedávali František Daneš, Miloš Dokulil, Josef Vachek, Karel Hausenblas, Igor Němec, Marie Těšitelová a další. Ale i v tomto vrcholném vědeckém ovzduší se našli mladí kolegové, kteří vytušili Janův divadelnický náboj a společně spolu s jinými inscenovali různé oslavy narozenin, Vánoc a dalších akcí, samozřejmě s veršovanými proslovy zejména Josefa Filipce, lingvistickými hádankami apod.

Tento lidsky i odborně naplněný život skončil s ruskou okupací a následnou normalizací. Janovi r. 1972 vyšla kniha *Komplexní popis výrazové struktury pádu substantiva v češtině*, ale její recenze se v českých jazykovědných periodikách neobjevila. Autor mě tedy požádal, abych recenzi napsal a poslal do polského spřízněného časopisu s názvem *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*. Recenze vyšla sice až po pěti letech, ale znovu se osvědčilo, jak se nám polští kolegové pokoušeli v těchto letech pomáhat. V těchto obtížných letech Jan Kořenský v prověrkách obstál, takže mi mohl v 80. letech nabídnout spolupráci na druhém svazku *Mluvnice češtiny*, kterou redigoval společně se zmíněným Miroslavem Komárkem. Byl jsem starému spolupracovníkovi opravdu vděčný a rád jsem tehdy pro mluvnicu běžně nazývanou jako akademická zpracoval částice a citoslovce v češtině. Ještě jednou se pak projevil Janův organizační smysl, ale i odvaha, když v r. 1987, kdy se komunismus pomalu dostával do slepé uličky, mi nabídl v Ústavu místo computerového odborníka. Kdyby nebylo několika skalních soudružek, byl by můj osobní politický i pracovní převrat nastal o dva roky dřív. Pro JK popřevratový vývoj znamenal odchod z Ústavu a postupný přechod do Olomouce, na jeho alma mater, kde jsme se opět setkali. Kruh se uzavřel symbolicky i reálně, oba jsme se tu nejednou potkali při odborných i osobních příležitostech. Naposledy to bylo jednoho krásného červnového dne roku 2021.

Jan Kořenský prošel strukturalistickým školením v 60. letech minulého století, z něhož si odnesl hluboký zájem o komplexnost jazykového popisu, starosvětským funkčně-strukturalistickým jazykem řečeno o jeho celostnost. Oblouk svého odborného lingvistického zájmu sklenul od formální struktury pádu a slovesa přes sémantizaci morfosyntaktických struktur až ke komunikační teorii jazyka. Zasloužil se o základy soustavného popisu sémantických a pragmatických aspektů struktury věty i textu a přivedl své četné žáky k zájmu o filozofii jazyka, interdisciplinarity a sémiotiku. V tom je jeho největší zásluha o budoucnost české lingvistiky a lingvobohemistiky.

LITERATURA

- Kořenský, J., 1972. *Komplexní popis výrazové struktury pádu substantiva v češtině*. Praha: Academia.
- Uličný, O., 1977. O komplexní výrazovou strukturu substantivního pádu. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, (35), s. 175-179.
- Uličný, O., 1997. Šedesátník Jan Kořenský. *Slovo a slovesnost*, 58(3), s. 236 – 237.